

Asia: VN/1347/2021

Arviomuistio oikeudenkäyntikuluista riita-asioissa

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Muistio on hyvin kirjoitettu ja siinä sekä selkeästi että kattavasti tuodaan esille oikeudenkäyntikululainsäädännön kehityshistoria, nykytila ja lainsäädännön sekä muiden tekijöiden vaikutus kulujen jatkuvaan kasvuun. Näitä kulusäännösten uudistustarpeen taustalla olevia seikkoja ei ole tarpeen enemmälti kerrata tässä lausunnossa.

Muistiossa esitetyt eri vaihtoehdot vallitsevan asiantilan muuttamiseksi antavat hyvän lähtökohdan jatkossa ehdottomasti tarvittavalle jälkiselvittämislle, ja osin jo nyt johtopäätösten tekemiselle tulevista kulusääntelyn ratkaisuvaihtoehdoista oikeudenkäyntimenettelyn asianosaisille aiheuttamien kustannusten kasvun leikkaamiselle ja jopa niiden alentamiselle. Tässä lausunnossa ei oteta kantaa muistiossa esitettyihin eri keinoihin. Niiden vaikuttavuus vaihtelee muistiossa arvioiduin tavoin ja osa niistä vaatii perusteellista jatkoselvittämistä.

Riita-asioissa esitetyt vaatimukset oikeudenkäyntikulujen määrästä ja vastaavasti tuomioistuimien hyväksymät määrät ovat kasvaneet pitkään. Tämän voidaan luotettavasti arvioida suurelta osin vähentäneen riita-asioiden prosessaamista. Toki eri ulkoprosessuaaliset sovittelumenettelyt ovat osaltaan vähentäneet riita-asioiden oikeuskäsittelyjä. Tämän lisäksi suuri osa laajoista riita-asioista päättyy käräjäoikeuksissa sovinnollisesti joko sovinnon edistämisen tai sovittelun kautta. Selvää on, että osa sovinnosta tehdään juuri kuluriskin vuoksi, jolloin näytöllisesti ja oikeudellisesti oikeudenmukainen lopputulos voi asianosaisen mielestä jäädä saavuttamatta. Jatkokäsittelylupajärjestelmä on puolestaan tehokkaasti vähentänyt hovioikeuteen siirtyvien tai ainakin niissä pääasiaratkaisuun johtavien asioiden määrää. Voidaan perustellusti kysyä, onko vallitseva tilanne kaikilta osin oikeusvaltioperiaatteiden mukaista.

Suomessa oikeudenkäymiskaaren 21 lukuun kirjattu ja oikeuskäytännössä noudatettu vahva pääsääntö ”hävinnyt maksaa kaiken” on hyvin kategorinen. Viran puolesta sovellettavaa oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 b pykälää sovelletaan todella harvoin.

Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitea on hyvin perustellut, että osaltaan riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyn hitaus ja sen aiheuttamat korkeat kustannukset johtuvat siitä, etteivät oikeudenkäyntimenettelyjen arvot ja tavoitteet ole kaikilta osin toteutuneet prosessitodellisuudessa (Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean mietintö KM 2003:3, s. 209–210 ja 305). Tähän myös korkein oikeus on kiinnittänyt huomiota omassa tätä asiaa koskevassa lausunnossaan. Kuten korkein oikeus toteaa, menettelyä tai preklusiota koskevaa sääntelyä ei ole syytä ryhtyä muuttamaan vähäisin perustein ilman perusteellista vaikutusarviointia mahdollisten muutosten tuottamista hyödyistä ja haitoista.

Käytännön tuomioistuintoiminnassa liian usein toteutuu se korkeimman oikeuden lausunnossa myös todettu seikka, oikeudenkäyntikulujen kasvuun on vaikuttanut se, että oikeudenkäyntiasiamiehet ja -avustajat eivät aina hahmota asian ratkaisemisen kannalta oleellisia oikeuskysymyksiä, minkä vuoksi riita-asioissa laaditaan tarpeettoman laajoja oikeudenkäyntikirjelmiä ja nimetään asiaan vaikuttamatonta todistelua. Tähän melko harvoin esille tuotuun näkökohtaan on helppo yhtyä samoin kuin siihen itse asiassa ratkaisevimpaan seikkaan, että oikeudenkäyntien keston lyhentäminen edellyttää tuomioistuinlaitoksen resurssitilanteen olennaista ja pysyvää parantamista. Muuten ei Suomen kohdalla voida enää puhua oikeusvaltiosta.

Almgrén Markku
Kymenlaakson käräjäoikeus